

Відгук
офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю
Пелех Христини Миронівни
«РИСИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ
ТВОРЧОСТІ БОГДАНА-ЮРІЯ ЯНІВСЬКОГО»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво
у разову спеціалізовану вчену раду
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Актуальність дослідження. Дисертаційне дослідження Х. М. Пелех присвячене вивченню авторського стилю українського композитора Богдана-Юрія Янівського, творча діяльність якого відбувалась з 70-х рр. XX ст. - до початку XXI ст. Незважаючи на активну композиторську, диригентську та педагогічну діяльність, його творча постать є недостатньо дослідженою у вітчизняному музикознавстві. С. Веселка, Б. Гнатовський, І. Колодій, В. Дутчак, О. Колубаєв, Л. Кияновська в своїх роботах висвітлювали деякі аспекти композиторської діяльності митця. У творчій спадщині майстра важлива роль належить камерно-вокальним і хоровим творам, що демонструють особливості його індивідуального стилю. Матеріалом дисертаційного дослідження обрано вокально-хорову музику Богдана-Юрія Янівського. Її вивчення дає підставу заповнити прогалини в сучасному українському вокально-хоровому мистецтві, доповнити відомості про творчість митця і композиторську спадщину загалом.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Обраний напрям досліджень пов'язаний із науково-дослідницькою темою кафедри методики музичного виховання і диригування, навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Музична освіта і хорове мистецтво України в національному та європейському культурно-освітньому просторі» (термін виконання: 2016–2020) та кафедри вокально-хорового, хореографічного та

образотворчого мистецтва (реорганізованої 2022 р.) – «Українська хорова культура та освіта: теорія, історія, практика» (термін виконання: 2020–2025).

Наукова новизна, достовірність результатів.

Наукова новизна матеріалів дисертації полягає у тому, що вокально-хорова творчість Б.-Б. Янівського вперше отримала наукове осмислення з позиції індивідуального стилю композитора, музикознавчого аналізу маловідомих творів, окремі з яких вперше введено до наукового обігу; були виокремлені риси індивідуального стилю у вокально-хорових опусах на основі матеріалів архіву митця.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання його матеріалів у навчальній діяльності вокалістів, хормейстерів, під час підготовки матеріалів для лекційних курсів, пов'язаних із фаховою підготовкою студентів спеціалізації «Академічний спів», «Хорове диригування» в музичних закладах вищої освіти України, як «Історія української музики», «Історія вокально-хорового мистецтва», «Хорова література», практичних – «Постановка голосу», «Хорове диригування», «Читання партитур». Маловідомі твори композитора Богдана-Юрія Янівського можуть увійти до репертуару співаків і хорових колективів.

Отримані результати дисертації можуть бути використані при підготовці монографічних досліджень, підручників і навчальних посібників, методичних розробок з історії української музики, вокально-хорового мистецтва, музичного краєзнавства.

Оцінка змісту дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам. Рецензоване дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів (11 підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури (201 позиція), додатків. Загальний обсяг роботи становить 193 сторінки, з яких 171 сторінка основного тексту. Дисертація відповідає науковим запитам, містить результати власних розвідок Х. М. Пелех, цитування ідей інших авторів має посилання на запозичену літературу. Архітектоніка кваліфікаційної роботи раціональна, структурована. Виклад матеріалу, глибина доведення положень

засвідчили їх вагомість для сучасного мистецтвознавства. У дисертації авторка задіяла низку методів, зокрема біографічний, аналітичний, семантичний, історико-культурологічний та метод теоретичного узагальнення, які дозволили їй визначити роль камерно-вокальних і хорових творів у формуванні особливостей індивідуального стилю Б.-Ю. Янівського.

У вступі Х. М. Пелех визначає актуальність теми дослідження, вказує на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, формулює її об'єкт, предмет, мету й завдання, окреслює хронологічні межі дослідження, його джерельну, аналітичну та теоретико-методологічну базу, визначає наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації, вказує на особистий внесок здобувача, подає інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі «Життя та творчість Б.-Ю. Янівського у контексті мистецьких процесів 70-х рр. XX – початку XXI ст.» висвітлено основні етапи формування творчої особистості Б.-Ю. Янівського. Проаналізовано ключові фактори, що позначилися на його формуванні як композитора, піаніста, диригента. Акцентовано на значенні родини у визначенні життєвого шляху, музичних пріоритетів майстра; здобутті фахової музичної освіти у класах фортепіано, композиції та диригування. Наголошено на вплив традицій української пісенності 1950-х рр. та творчості наставників Б.-Ю. Янівського - А. Кос-Анатольського і М. Скорика. Зокрема в 1 розділі висвітлено багатогранність особистості митця крізь призму виконавського, композиторського, театрального, педагогічного та культурно-громадського досвіду. Встановлено, що впродовж творчого шляху композитора прослідковується зміна жанрових уподобань: від камерної вокально-інструментальної музики до великих театральних (понад 200 вистав) та оперних творів.

Другий розділ дисертації «Риси композиторського письма у вокальній творчості Б.-Ю. Янівського» присвячено аналізу вокальних жанрів, що займають вагоме місце у музичній спадщині Б.-Ю. Янівського. В розділі

висвітлено художньо-образний зміст вокальних творів крізь призму індивідуального письма композитора. Проаналізовано вокальні твори на слова М. Шашкевича, І. Франка, підкреслено на зв'язку композитора з традиціями української камерної вокальної лірики у створенні інтерпретації поезії класиків.

В розділі авторкою роботи акцентовано на творчій співпраці Б.-Ю. Янівського та Б. Стельмаха, що втілилась у 23 вокальних творах, найбільш популярні з яких («Залицяльники», «Гуси-лебеді», «Голубівна», «Колискова для матері», «Верховинська колискова», «Не забудь») стали предметом детального розгляду. Висвітлено художньо-образний зміст та його втілення у музичному тексті. Виявлено специфіку індивідуального стилю композитора у вокальних творах на слова поетів-сучасників (Л. Костенко, В. Романюка, І. Колодія, П. Лехновського, Г. Охоцької, Б. Токарського).

У третьому розділі «Маловідомі взірці вокально-хорового жанру як віддзеркалення індивідуального стилю» доведено, що у творчій спадщині композитора важливе місце займають вокально-хорові жанри, які фокусують особливості авторського стилю, що поєднують традиції академічного, народного та естрадного напрямів. Виокремлено вокальні твори патріотичної тематики на слова українських поетів (що є дуже актуальними сьогодні), вперше здійснено їх музично-теоретичний аналіз, виявлено риси індивідуального композиторського письма. В 3 розділі вперше досліджено маловідомі вокальні твори Б.-Ю. Янівського на власні вірші («Україно-мати», «Коли зійде зоря моя», «Мої літа» та ін.), розкрито їх образний зміст, інтонаційні витоки, засоби тематичного розвитку. Розглянуто особливості авторського стилю у хорових творах духовної тематики («Отче наш», «Правда не вбита») через світоглядні засади композитора. Наголошено, що світські хорові твори («Чекання», «Перепілочка») синтезують фольклорні джерела, досягнення української професійної хорової музики, сучасні засоби музичної виразності.

Дисертація відзначається логічною будовою: кожен розділ присвячений одному з дослідницьких завдань, які у підсумку, відповідно до окресленої мети, вирішують основне наукове завдання, поставлене в дисертації. Висновки роботи є переконливими та вагомими, вони відповідають поставленій меті й завданням, а результати дослідження мають теоретичне та практичне значення.

Повнота викладу основних наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях авторки. За результатами дисертаційного дослідження Х. М. Пелех було оприлюднено 4 одноосібних публікації та 1 у співавторстві в фахових журналах України; 4 статті, що додатково відображають наукові результати дисертації в українських та європейських фахових виданнях; 12 – тези доповідей, що отримали позитивну оцінку на міжнародних наукових конференціях.

Дані про відсутність порушень щодо академічної доброчесності.

Опанування кваліфікаційної праці Х. М. Пелех дозволило констатувати, що її авторка дотримувалася правил академічної доброчесності: у роботі не виявлено ознак плагіату, некоректних цитувань, фабрикацій та фальсифікацій. Дисертація є оригінальною, самостійною науковою працею, результати якої було отримано авторкою особисто.

Зауваження та дискусійні моменти. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Х. М. Пелех вважаємо за потрібне зробити декілька зауважень. В роботі детально розглядаються пісні Б.-Ю. Янівського у супроводі оркестру, але його роль висвітлена недостатньо. Враховуючи диригентську практику композитора слід зазначити, що у нього простежується темброве мислення у створенні інструментального супроводу до вокальних творів. Так, в творі «Тобі, Перемого» наявні мелодизація лінії басу і намічається поділ фактури, що тяжіє до поліфонізації, характерної для оркестрової тканини. В композиції «Собачий вальс» в паузах вокальної партії зустрічаються короткі мотиви в високому регістрі, що імітують «собачий гавкіт», що свідчить про мислення оркестровими прийомами «переклички». У творі «Україно-мати» у вступі в партії фортепіано наявні тремоло октавами, що імітує скоріше тремоло струнно-

смичкової групи в поєднанні з ударними інструментами оркестру. До того ж, фортепіанна партія не є зручною для виконання, хоч написана професійним піаністом; це свідчить про мислення аранжувальника, який в наступних тактах намагався відтворити оркестрове тутті нетиповими для рояля засобами.

Мелодизм вокальної творчості Б.-Ю. Янівського має дуалістичний характер, що в роботі, на жаль не зазначено. Також не вказано, що хорові твори композитора несуть відбиток естрадного гармонічного мислення (навіть в духовному творі «Отче наш»). В його оркестровках відчувається вплив популярних в другій половині XX ст. естрадно-симфонічних оркестрів Поля Моріа, Джеймса Ласта але це не вказано в дисертаційному дослідженні.

На нашу думку, було б доцільно аналізувати естрадні пісні Б. Янівського з використанням положень джазової гармонії (де типовими гармонічними послідовностями є: I-VIm7-IIIm7-V7, тритонові акордові заміни та ін.). Поодинокі випадки такого аналізу зустрічаються в дисертаційному дослідженні (наприклад на с. 63 в солоспіві «Червона калино, чого в лузі гнешся?»), але краще в усій роботі спиратись на стильову основу естрадного напрямку, який диктує свої ритмічні, мелодичні та гармонічні особливості, а також впливає на аранжування й вокальну манеру виконання.

Висуваються наступні питання:

1. *Які інструменти входили до складу оркестру, диригентом якого був Б. Янівський?* Часто творчість композиторів-диригентів пов'язана з певними інструментами, їх тембрами та технічними можливостями, що відбивається на композиторському мисленні. Одним з таких митців можна назвати Г. Малера, блискучого симфонічного диригента й композитора. Було б доцільно встановити відповідність, якщо вона існує, між роботою з певним інструментальним виконавським складом та композиторським стилем.

2. Однією з рис вокальної творчості композитора є прониклива лірика. Вокальні партії багатьох пісень є виразними, але з використанням мелодики інструментального типу, з характерними стрибками й модуляціями. Постає питання: *чи був у композитора досвід керування вокально-хоровими*

колективами й виступів з ними в якості вокаліста? Внаслідок того, що в піснях використовується інструментальний тип мелодики, можна зробити припущення, що такого досвіду у композитора не було.

3. Які західні естрадні твори надихали Б. Янівського?

Проте критичні зауваження не впливають на високу оцінку дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Кваліфікаційну працю Х. М. Пелех «Риси індивідуального стилю вокально-хорової творчості Богдана-Юрія Янівського» слід вважати самостійною й завершеною дисертацією. Робота відповідає п.п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

кандидатка мистецтвознавства, доцентка,
доцентка кафедри музичного мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв

В. М. Тормахова

